

משלוח אקספרס בשבת

רב דניאל שטיין

א. רמב"ן (שמות י"ב, ט"ז) - "כל מלאכה לא יעשה בהם" פירש רש"י אפילו על ידי אחרים. ולא הבינותי זה וכו' אין אנו מוזהרים בתורה על מלאכה של גוי כלל לא ביום טוב ולא בשבת, אלא שיש בה שבות מדבריהם עם האמירה שלנו, כמו שאמרו אמירה לגוי שבות (שבת קנ.) וכו'. אבל מצאתי במכילתא כל מלאכה לא יעשה בהם, לא תעשה אתה, ולא יעשה חברך, ולא יעשה גוי מלאכתך וכו' ובודאי היא אסמכתא בעלמא.

ב. רמב"ם (פ"ו שבת ה"א) - אסור לומר לגוי לעשות לנו מלאכה בשבת אע"פ שאינו מצווה על השבת ואע"פ שאמר לו מקודם השבת ואע"פ שאינו צריך לאותה מלאכה אלא לאחר השבת, ודבר זה אסור מדברי סופרים כדי שלא תהיה שבת קלה בעיניהן ויבואו לעשות בעצמן.

ג. רש"י ע"ז (כב.) ד"ה לא - לא יאמר ישראל טול אתה חלקך בשבת לפי שנעשה שלוחו על חצי היום המוטל עליו.

ד. רש"י ע"ז (טו.) ד"ה כיון - ומה שאסור לישראל לומר לעובד כוכבים עשה לי כך זהו משום ממצוא חפצך ודבר דבר דבור אסור.

ה. ס' קובץ שיעורים (ביצה אות מ"ט) - ונראה דבאמירה לנכרי יש שני איסורין: א) דמדרבנן יש שליחות לנכרי לחומרא, והמלאכה שעושה הנכרי, נחשבת על הישראל מטעם שליחות, ומה"ט, אפילו אמר לנכרי בחול שיעשה לו מלאכה בשבת, ג"כ אסור, ב) האמירה עצמה אסורה, ומש"ה אם יצוה לנכרי בשבת שיעשה לו מלאכה בחול, ג"כ אסור, ואם מצווה בשבת לעשות בשבת, יש בזה שני איסורין.

ו. שו"ע (סי' רמ"ז סע' א') - שולח אדם אגרת ביד אינו יהודי ואפילו בערב שבת עם חשיכה וכו' ובלבד שלא יאמר לו שילך בשבת. [משנ"ב ס"ק ג'] - ואם הא"י אמר מעצמו שילך בשבת לית לן בה כיון שהישראל לא אמר לו זה וא"י אדעתיה דנפשיה קעביד בשביל שכירותיה].

ז. שו"ע (סי' רנ"ב סע' ב') - ומותר ליתן בגדיו לכובס א"י, ועורות לעבדן סמוך לחשיכה וכו' והוא שלא יאמר לו לעשות בשבת וגם שיעשה הא"י המלאכה בביתו.

ח. גמ' שבת (קנ.) - לא ישכור אדם פועלים בשבת, ולא יאמר אדם לחבירו לשכור לו פועלים וכו'. מאי שנא הוא ומאי שנא חבירו, אמר רב פפא חבר נכרי, מתקיף לה רב אשי אמירה לנכרי שבות וכו', הא קא משמע לן לא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים אבל אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב וכו' מאי טעמא וכו' דכתיב ממצוא חפצך ודבר דבר דיבור אסור הרהור מותר.

ט. משנ"ב (סי' ש"ז ס"ק כ"ד) - ודע דמה דקי"ל אמירה לא"י שבות הוא אפילו אם אומר לא"י שיאמר לא"י אחר לעשות לו מלאכה בשבת [הגאון מו"ה גרשון בעל עבודת הגרשוני] והחות יאיר בסימן נ"ג מצדד להקל בזה וכ"ש בדבר שאינו אלא משום שבות ועיין בספר החיים שכתב דבמקום הפסד גדול יש לסמוך על המקילין ועיין לעיל במה שכתבתי ס"ק י"א דשייך גם כן הכא.

י. ביאור הלכה (שם סע' ב') ד"ה ואפילו - והנה הח"ס בחלק או"ח סימן סמ"ך מצדד לומר דדוקא לומר לא"י שיעשה בעצמו מלאכה בשבת אסור אף בחול לומר לו אבל לשכור לו פועלים דזה הוי אמירה דאמירה דהיינו שהישראל אומר לא"י שיאמר לפועלים לעשות לו מלאכה בשבת אין איסור בזה כשאומר לו בחול [ומיירי במלאכה שא"צ למחות כשרואה את הא"י עושה מעצמו בשבת וכמו שנצייר בסוף הסעיף במ"ב] והוא מלתא חדתי ומתשובת הרשב"א המובא בב"י בסעיף זה מוכח להיפוך.

יא. משנ"ב (שם ס"ק י"א) - ומ"מ לא יהנה הישראל מאותה מלאכה עד אחר השבת כדין א"י שעשה מלאכה לצורך ישראל א"נ מיירי בדבר שאין גוף הישראל נהנה ממנו כגון שכבר יש נר ואש והא"י מוסיף דאל"כ הא אפילו אם הא"י הדליקה מעצמו אסור לישראל ליהנות ממנו.

יב. גמ' שבת (קכא.) - נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה וכו', אמר רבי אמי בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד.

יג. משנה שבת (קכב.) - נכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל, ואם בשביל ישראל אסור, מילא מים להשקות בהמתו, משקה אחריו ישראל, ואם בשביל ישראל אסור וכו' וצריכא, דאי אשמעינן נר משום דנר לאחד נר למאה, אבל מים ליגזר דילמא אתי לאפושי בשביל ישראל וכו'. במה דברים אמורים שאין מכירו, אבל מכירו אסור. [תוס' שבת (שם) ד"ה ואם - ולא דמי להא דאמר לעיל נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה והכא אסור כשעושה בשביל ישראל דכי אמרינן דנכרי אדעתא דנפשיה קא עביד הנ"מ בכיבוי וכיוצא בו שאין ישראל נהנה במעשה הנכרי אבל הכא שגוף ישראל נהנה במעשה של נכרי לא אמרינן אדעתא דנפשיה קעביד הואיל והנכרי מתכוין להנאתו כך פירש רבינו שמשון הזקן].

יד. ההגהות מרדכי לשבת (פ"א סי' תנ"ב) - ולענין מכבה שייך לומר נכרי אדעתא דנשפיה עביד, אבל להבעיר מעצי ישראל צריך ליטול רשות מבעל העצים, ואם ראה ישראל ושתק אדעתיה דישראל קא עביד כיון שהעצים של ישראל.

טו. תשו' שבות יעקב (ח"ב סי' מ"ב) - מ"מ נראה לי לצדד היתר אם אין הישראל עצמו מדבר עם הנכרי שהולך בשליחות רק עם האדון של הבי דואר נמצא שהשליח עצמו אינו הולך אדעת ישראל רק בשביל אדונו והוי שבות דשבות וכו' הא מבואר בסימן ש"ז סעיף ה' לדבר צורך הרבה מותר לומר לעכו"ם לעשותו וא"כ כאן ששלח הבי דואר מעצמו ודאי הוא צורך הרבה בדבר ושרי בשבות.

טז. שו"ע (סי' ש"ז סע' ה') - דבר שאינו מלאכה, ואינו אסור לעשות בשבת אלא משום שבות, מותר לישראל לומר לא"י לעשותו בשבת והוא שיהיה שם מקצת חולי, או יהיה צריך לדבר צורך הרבה, או מפני מצוה.

יז. גמ' שבת (קכב) - תא שמע עיר שישיראל ונכרים דרין בתוכה והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת, אם רוב נכרים מותר לרחוץ בה מיד, אם רוב ישראל ימתין בכדי שיחמו חמין התם, כי מחממי אדעתא דרובא מחממי. תא שמע נר הדלוק במסיבה, אם רוב נכרים מותר להשתמש לאורה, אם רוב ישראל אסור.

יח. בה"ל (סי' רע"ו סע' ב' ד"ה אם יש) - עיין במ"ב שהעתקנו בשם המ"א דאם עשה בשביל שניהן אסור וכו' והנה בנשמת אדם דחה ראית המ"א וכסברתנו הנ"ל משום דהעיקר אדעתיה דנפשיה עביד וסברא זו עדיף יותר ממה דאמרינן בעלמא אדעתא דרובא עביד.

יט. שו"ע (רמ"ז סע' ה') - אם האיני יהודי הולך מעצמו למקום אחר וישיראל נותן לו אגרת, מותר בכל גוונא. [מג"א (ס"ק ח') - וצ"ע דהא מ"מ עושה מלאכה בעדו שמוציא הכתב מרשות לרשות ומעביר ד"א ברה"ר]. [משנ"ב (ס"ק י"ח) - ודוקא אם יש שהות להגיע שם מבעוד יום אבל אם אין שהות להגיע שם מבעוד יום אסור אף בזה דאף דהליכתו בשביל עצמו הוא מ"מ מה שנושא המכתב הוא בשביל ישראל].

כ. גמ' חולין (טו:) - אמר רב דימי מנהרדעא, הלכתא השוחט לחולה בשבת מותר לבריא באומצא, מ"ט, כיון דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה, כי קא שחיט אדעתא דחולה קא שחיט, המבשל לחולה בשבת אסור לבריא, גזירה שמא ירבה בשבילו.

כא. גמ' עירובין (סח) - ההוא ינוקא דאישתפוך חמימיה, אמר להו רבא נישיליה לאימיה, אי צריכא נחים ליה נכרי אגב אימיה.

כב. תוס' גיטין (ח:) ד"ה אע"ג - ההוא ינוקא דאשתפוך חמימיה אתו לקמיה דרבא אמר להו לשיילו לאימיה אי צריכה ניהיימו ליה אגב אימיה, ולכאורה משמע דביום המילה היה שהיו צריכין לחממו כדי למולו וקודם המילה היה דאי לאחר המילה מסוכן הוא ובלא אימיה מחללין עליו שבת, וע"י עובד כוכבים איירי התם כדפי' שם בקונט' וכן פי' ר"ח וכו', ונראה דלא יתכן לומר דנחים ליה ע"י ישראל דע"י ישראל היה אסור להרבות בשביל קטן כדאמר בפ"ק דחולין (ד' טו:) המבשל לחולה בשבת אסור לבריא גזירה שמא ירבה בשבילו אבל ע"י עובד כוכבים ניהא דשרי להרבות, ושמא דוקא לצורך המילה הוא דשרי אבל לצורך דבר אחר אפילו ע"י עובד כוכבים אסור להרבות.